

ELU

JA TEISED

SURMA-

LÄHEDASED

KOGEMUSED

Romaan

CAMILLE PAGÁN

Originaali tiitel:
Camille Pagán
Life and Other Near-Death Experiences
2015

Kõik õigused käesolevale väljaandele on seadusega kaitstud. Kogu raamatut või ükskõik millist osa sellest ei ole lubatud reprodutseerida, paljundada ega levitada ükskõik millisel viisil või milliseks otstarbeks ilma autoriõiguse valdaja kirjaliku loata.

Tegemist on väljamõeldisega. Nimed, tegelased, ühendused, kohad, sündmused ja juhtumid on autori kujutlusvõime vili või leidnud kasutust väljamõeldud olukordades.

Tõlkinud Krista Liidaru
Toimetanud Jana Kuremägi
Korrektuuri lugenud Inna Viires
Kaane kujundanud David Drummond

Text copyright © 2015 Camille Pagán. All rights reserved.
This edition is made possible under a license arrangement originating with Amazon Publishing, www.apub.com, in collaboration with Synopsis Literary Agency.
© Tõlge eesti keelde ja eestikeelne väljaanne. Kirjastus ERSEN, 2020.

E06382020
ISBN 978-9949-82-612-4

Kõik kirjastuse ERSEN raamatud ja e-raamatud on saadaval veebipoest
www.ersen.ee

Laurelile

ÜKS

See kõik oleks pidanud väga „Söö, palveta, sure“ moodi olema, aga ma luban, et ei reeda midagi, kui ütlen, et see ei läinud päris nii. Võtkem kas või minu diagnoos: doktor Sanders ei suutnud seda sõna isegi mitte välja öelda.

„Ma kardan, et see on pahaloomuline,“ sõnas ta kirjutuslaua tagant.

„Pahaloomuline?“ küsisin juhmilt. Pikk päev oli seljataga ja mul oli olnud raske ülemust veenda, et varem ära saaksin, isegi kui õde, kes helistas, ütles, et mul on hädavajalik täna doktor Sandersiga kohtuda.

„Kasvaja,“ vastas mees, kriipshuuled näost peaaegu kadumas.

„Ega te taha ometi öelda, et *mul on vähk*, või mis?“ küsisin ma, üritades teda selgitamisel aidata – sest kindlasti ei pidanud ta ju seda silmas. Enne kui ta oli mu kõhust golfipallisuuruse moodustise välja löiganud, ütles ta, et on kindel, et tegemist on rasvkoe-kasvajaga. Operatsioon oli kõigest ettevaatusabinõu.

„Hm. Ma kardan küll.“ Ta vaatas ettevaatlikult paberit oma käes, nagu poleks halbade uudiste teatamine tema töö.

„Ma ei mõista,“ ütlesin ma.

„Elizabeth,“ ütles ta, sirutades mu käe järele – mille ma kiiresti tagasi tõmbasin, sest mulle ei meeldi, kui inimesed mu isiklikku ruumi tungivad, mitte sellepärast, et ta oli mulle kehakeeles sama hästi kui öelnud, et mul on minek. „Sul on nahaalune panniku-liidi-taoline T-rakklümfoom. Seda sorti vähk on äärmiselt haruldane, aga kui see ilmneb, siis enamasti kolmekümnendates aastates inimestel nagu sina. Ma kardan, et see kipub agressiivne olema. Sa pead...“

Umbes sel hetkel ma lakkasin kuulamast ja hakkasin kogema ülikiiret versiooni Kübler-Rossi leinamudelist. *Eitamine*: mitte keegi ei kutsu mind Elizabethiks, mu nimi on Libby. Doktor Sanders rääkis nähtavasti kellestki teisest. *Viha*: ta ütles ju, et on kindel, et see moodustis on tühiasi! Ma veel näitan talle, et ta pole seda üle mõistuse kallist väärravikindlustust tühja maksnud. *Tingimine*: kui ma jooksen maratoni, et koguda raha vähi tõttu vanemad kaotanud orbudele, siis ma mitte üksnes ei jää elama, vaid mind saadab selline edu, et Oprah ise hakkab mu memuaare reklaamima. Ma algatan liikumise ravi heaks korraldatud jookside ja teadlikkust tõstvate kummist randmepaeltega, mis on türkiissinist värvi, millest saab... pagan, mis mu vähi nimi oligi... selle vähi üleriigiline tunnusvärv... *Depressioon*: ma ei saa ravi heaks võistelda, sest ma ei jookse. Ma ei tee üldse sporti, mille tõttu arvatavasti toodabki mu keha üliagaralt haiguseoseid. Ma panen hambad varna, enne kui näen neljakümnendat eluaastat. *Leppimine*...

Kahjuks oli *leppimine* sisuliselt sama mis *depressioon*.

Ma suren. Täpselt nagu mu ema.

Doktor Sanders muudkui rääkis, ilma et oleks märganud, et vaatan temast läbi. „Nii et keemiaravi. Ma tahan, et sa...“

„Ei,“ ütlesin ma.

„Mis mõttes ei? Elizabeth, sinu parim ellujäämisvõimalus on üritada see asi võimalikult kiiresti ja võimsalt hävitada. Olen

kindel, et oled näinud keemiaravi kõige mustemaid stsenaariume, aga tänapäeval, eriti lümfoomide puhul, on ravi võimalik. Ja kui tohin nii öelda, siis raske ravi on parem kui... noh, mitteravimine.“

„Ma ei kavatseda seda teha,“ vastasin talle. „Ma ei taha keemiaravi ega kiiritamist ega mitte midagi. Kui kaua mul selleta elada on jäänud?“

„Vabandust?“

„Peaksitegi vabandama: te määrasite mulle äsja surmanuhtluse. Nii, kui kaua mul ilma ravita elada on jäänud?“

Ta näis hämmingus olevat. „Ma tahaksin teha kompuutertuuringu, et näha, kas vähk on levinud, kuid arvestades su vähkkasvaja rakuaktiivsust... noh, prognoos võib ulatuda kuuest kuust kuni... hm, seda on raske öelda. Ehkki on olnud edukaid juhtumeid...“

„Olgu siis,“ ütlesin ma, haarates tooli seljatoelt kotti. „Ma võtan ühendust.“

„Elizabeth! Ma tõesti tahaksin, et kohtud nõustajaga...“

Ma lahkusin enne, kui ta jõudis lõpetada, suus metallimaitse, nagu oleksin juba keemiaraviga nõustunud ja mürgi verre süstitamisega alustanud. Onkoloogid, õed, radioloogid, palliatiivravispetsialistid: olin vähiraviga liigagi tuttav ja see ei pakkunud mulle huvi. Mitte põrmugi.

Mu kaksikvend Paul ütles mulle kunagi, et on olemas normaalne eitamine ja Libby maailmas elamine. Tema teooria kohaselt peab suurem osa inimesi, selleks et toimida, tegelikult või vähemalt suuremat osa sellest eitama. Muidu mõjuksid kõik kohutavad asjad elus – lapstööjõud, sõjad, pestitsiidid igas teises suutäies, teadmine hommikuti silmi avades, et oled päevake surmale lähemal – nii rängalt, et mitte keegi ei tuleks enam voodist välja. „Aga sinu jaoks, Libby,“ sõnas Paul, „on kogu maailm täis kassipoegi ja vikerkaari ja õnneliku lõpuga muinasjutte. See on väga armas ja aitab sul arvatavasti öösiti magada. Ma lihtsalt muretsen mõnikord su pärast.“

Ma oleksin solvunud, kui see poleks olnud Paul, kes tunneb mind kõigest paremini – paremini kui Tom, mu abikaasa, ja ilmselt ka mina ise. Ja ka mina tunnen Pauli kõigest paremini, kaasa arvatud tõsiasi, et ta ei naudi eriti oma kalduvust näha asju tumedamast küljest, isegi kui see teeb temast äärmiselt tõhusa inimese ärevust tekitava võimega ennustada turu kokkukukkumisi ja teisi hävinguid. Selles mõttes sobime tema ja mina hästi kokku.

Sellepärast ongi nii põrgulikult võimatu talle öelda, et sel ajal kui vaatasin, kuidas väikesed kassipojad vikerkaarele oma hädasid teevad, otsisin õnne valest kohast ja jooksin otse tupikusse.

Kui doktor Sandersi kabinetist kiirel sammul lifti kõndisin, avastasin end matustele mõtlemast, nagu seda tehakse siis, kui avastatakse, et ei jääda siia ilma kauaks. Olin elus vaid ühel matusel käinud, kuid hiljem vandunud, et ei iial enam.

Sest see oli olnud mu ema oma.

Kümneaastastena olime Pauliga tundnud liiga suurt piinlikkust, et teiste ees käest kinni hoida, niisiis kõssitasime matusebüroo nurgas: tema klammerdumas mu kleidiselja ja mina ta pintsakunurga külge. Me vaatasime, kuidas isa tervitas kedagi ja jäi temaga mälestusi heietama. Aeg-ajalt astus mõni inimene meie juurde, et meid kaastundlikult patsutada, seejärel liikus kiiresti edasi, kumbki osapool rahul, et kohustuslik osa sai tehtud. Keemialõhnaline õhk lämmatas. Möödus terve igavik, siis veel üks. Lõpuks lükkas keegi meid hellalt ruumi etteotsa, kus lebas meie ema surnukeha.

Matusebüroo nägi välja nagu väike kabel ja meil kästi istuda esimesse pinki isa kõrvale, kirstule liiga lähedale. Ma mäletan, kuidas mõtlesin, et ei tunne oma jalgu, ja mu käed ja nägu kihelesid samuti, ehkki kõrvad õhetasid teadmisesest, et kõik inimesed me taga üritasid mitte jõllitada me pere allesjäänud liikmeid.

Pastor astus kõnepulti ja hakkas palvetama, paludes jumalal „Phillipi naise ning Pauli ja Elizabethi ema“ oma taevasesse koju avasüli vastu võtta. Minul oli Pühale Kolmainisusele teistsugune palve: ma palvetasin, et see kihelus oleks märk, et olen tõsiselt haige ja ühinen peagi oma emaga. Ma anusin jumalat, et ta mind ema juurde viiks – selle vähieelse ema juurde, kes naeratas ilma valuta, sirutades mu käe järele –, sest ainus koht, kus olla tahtsin, oli seal, kus oli tema.

Isa ütles mõned sõnad. Paar inimest rääkisid veel: ma ei mäleta, kes nad olid või mida ütlesid. Ja siis oli ruum tühi ning Paul sikutas mind kleidist, nüüd juba kõvemini, öeldes, et on aeg.

Kirst oli vaid osaliselt avatud, nagu poleks see pool ema kehast, mis ta lõpuks tappis, vaatamiskõlblik. Ma ütlesin endale, et kui tema poole ei vaata, siis pole see päris, et siis toimub see kohutav asi kellegi teisega.

Kuid ma pidin seda tegema, sest see oli viimane kord maailmas, kui sain ta nägu näha. Isegi surnuna, nahk paksu jumesuse all, põsed liiga punaseks värvitud ja lohku vajunud, ehkki kõigest paar päeva tagasi olid need hooldekodus paistes ja pingul olnud, oli ta naine, kes oli pühkinud mu pisaraid, kui lohutust vajasin, ja lõiganud mu võileivad väikesteks ruutudeks, täpselt nagu mulle meeldis, ja öelnud, et armastab mind igavesti ja isegi veel kauem.

Ta oli ilus. Ja kui käe sirutasin, et teda veel üks kord õrnalt puudutada, siis teadsin, et mis mu elus ka ei juhtuks, see ei saa olla nii talumatu nagu see hüvastijätt.

Ma ootasin, et isa noomiks mind tema puudutamise pärast, kuid esimest korda sel päeval lasi ta end vabaks ja nuuksus põlvili, märkamata oma lapsi.

Paul nuttis mu kõrval. Ta võttis nüüd mu käest kinni ja hoidis nii kõvasti, et see tegi haiget. Ma ei käskinud tal lõpetada. Me hakkasime taipama, et oleme emata jäänud lapsed ja meil pole kedagi teist.

Selleks ajaks, kui isa, Paul ja mina läksime autosse, et osariigi teise otsa kirstu muldasängitamisele sõita, olin jõudnud otsusele, et mul on terveks eluks matustest kõrini. See oli tõotus, millest olin peaaegu alati kinni pidanud: kui kauge sugulane, sõbra vanem või töökaaslane suri, siis saatsin suure lillekimbu ja ebamäärase vabanduse puudumise pärast.

Ent kui doktor Sandersi kabineti kõrval oleva lifti ukсед avanesid ja ma astusin metallist kasti, mis pidi mu haiglafuajeesse toimetama, taipasin ma, et ei suuda kinni pidada lubadusest, mille olin endale kakskümmend neli aastat tagasi andnud.

Ma pean siiski veel ühel matusel osalema. Juhtumisi saab see teine olema mu enda oma.

KAKS

Siis juhtus see.

„Tom? Tom?“ Ma nutsin nii palju, et mu kontaktläätсед olid silmast ära tulnud, ega saanud aru, kas laik köögisaare kõrval oli ikka mu abikaasa.

Pisaravool oli alanud kohe, kui doktor Sandersi kabinetist lahkusin; ime, et olin suutnud Lake Shore'i tee labürindisarnasest kliinikust Michigani avenüüle minna ja takso hankida, ilma et oleksin bussi alla jäänud. Peaaegu kell viis esmaspäeva õhtul kulus Bucktowni meie korterisse jõudmiseks pool tundi ning ma olin iga poole kilomeetriga üha rohkem endast väljas. Kui mõtlesin oma elule – täisekraanversioonile –, siis see lugu ei lõppenud nii. Mul oli vaja veel hispaania keel selgeks õppida, amet maha panna ja maailma avastada ning võib-olla üks või kaks last adopteerida (ma ei suutnud kuidagi rasedaks jääda, mille põhjust mu günekoloog polnud veel tuvastanud). Tuhk urnis, mis jääb meie kaminale, peagi ainult Tomi kaminale (nuuks!), oleks pidanud olema vähemalt seitsmekümne-, mitte kolmekümne nelja aastase oma.